

Το δάσος πηγή ζωής και έμπνευσης

Χρίστος Α. Παπανικολάου, μετεκπαιδευόμενος δάσκαλος στο Διδασκαλείο Ιωαννίνων Δ.Ε. Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

Θεματική ενότητα, η ταυτότητα της εργασίας: Υλοποιημένο περιβαλλοντικό πρόγραμμα εξάμηνης διάρκειας με μαθητές της ΣΤ΄τάξης στο 12^ο δημοτικό σχολείο Λάρισας , σχολικό έτος 2001-2002.

-Λέξεις κλειδιά: δάσος, δασικό οικοσύστημα, γλωρίδα, πανίδα, βιοτικοί, αβιοτικοί οργανισμοί, μικτά δάση, αειθαλή, φυλλοβόλα, κωνοφόρα, ρίζες, κορμός, κλαδιά, φύλλα, καρποί, πόες, βότανα, ήχοι, χρώματα, υψόμετρο, έδαφος, όρη, βουνά, δρυμός, οροπέδιο, πυρκαγιά, διάβρωση, πλημμύρες, τροφικές αλυσίδες, ωφέλεια, οξυγόνο, προϊόντα, δασικά επαγγέλματα.

Σύντομη περίληψη

Το συγκεκριμένο θέμα επιλέχθηκε με τα παρακάτω κριτήρια: Οι αναφορές στα σχολικά μαθήματα Γλώσσα, Φυσική, Γεωγραφία,(διεπιστημονική προσέγγιση) μάς έδωσαν τα ερεθίσματα. Η αστικοποίηση της ζωής μας, η απομάκρυνση από τη φύση, η απώλεια της επαφής μαζί της και η έλλειψη εμπειριών τροφοδοτούν την άγνοια και δημιουργούν παρανοήσεις στους μαθητές για τον κόσμο που τους περιβάλλει. Δυσκολεύονται έτσι να τον κατανοήσουν και να βρουν τη θέση τους σε αυτόν. Ζούμε σε μια εποχή που η ανθρώπινη παρέμβαση αλλοιώνει, παραμορφώνει, καταστρέφει το φυσικό περιβάλλον. Χιλιάδες στρέμματα δασικών εκτάσεων καταστρέφονται κάθε χρόνο από τις πυρκαγιές. Οι σκοπιμότητες, τα συμφέροντα, η έλλειψη παιδείας-περιβαλλοντικής συνείδησης είναι οι βασικές αιτίες των καταστροφών. Η παράνομη υλοτομία, το κυνήγι και η αλόγιστη εκμετάλλευση του δασικού πλούτου δημιουργούν σοβαρά προβλήματα στην ισόρροπη διαχείριση, στη βιωσιμότητα, στην αειφορία. Αποτέλεσμα αυτών των παρεμβάσεων είναι οι διαταραχές στο οικοσύστημα και κατά συνέπεια στην ποιότητα της ζωής για όλους τους οργανισμούς(βλ.Παπανικολάου,Χ,2003,σελ.77-126).

Οι σκοποί

Αποσαφήνιση των όρων «δάσος-δασικό οικοσύστημα».Ο εντοπισμός και η συνειδητοποίηση των κοινωφελών του επιδράσεων. Η συνειδητοποίηση των επιπτώσεων στη ζωή, όταν καταστρέφεται, η επαύξηση της γνωστικής δομής(βλ.Κόκκοτας,Π.1998,σελ.55).Να γνωρίσουν οι μαθητές την ύπαρξη των τροφικών αλυσίδων, τη λειτουργία στη δασοβιοκοινότητα. Να διερευνήσουν την ωφελιμότητα του δάσους στην ποιότητα της ζωής και τη συνεισφορά του στην οικονομία της χώρας. Να αποκτήσουν στάσεις και συμπεριφορές για την προστασία του δασικού πλούτου.

Οι στόχοι (βλ.Κ.Π.Ε Μουζακίου,Παπάγγελος,Μ.2002,σελ.20): Γνωστικός τομέας

Η απόκτηση της δηλωτικής γνώσης, τι πρέπει να μάθω για το δάσος. Κατανόηση ,αισθητοποίηση εννοιών. Η απόκτηση και της διαδικαστικής γνώσης ,πώς θα το μάθω (βλ. Κολιάδης, Ε, 2001, σελ. 467).Καλλιέργεια των γνωστικών δεξιοτήτων:παρατήρηση, εστίαση της προσοχής, πρόκληση ενδιαφέροντος, έρευνα, αναζήτηση-επεξεργασία πληροφοριών, ταξινόμηση υλικού, καλλιέργεια της κριτικής σκέψης(βλ.Ματσαγγούρας,2001,σελ.58-62), της συγκλίνουσας, της αποκλίνουσας σκέψης.

Συναισθηματικός τομέας

Η αισθητική απόλαυση της φυσικής ομορφιάς, η έκφραση των συναισθημάτων, των σκέψεων. Η απόκτηση θετικών στάσεων, συμπεριφορών για το σεβασμό της φυσικής- πολιτισμικής κληρονομιάς.

Η καλλιέργεια του συνεργατικού πνεύματος, η συνεργασία, η επικοινωνία, η αποδοχή, η κατανόηση, η αλληλεπίδραση των ομαδοσυνεργατικών μοντέλων στην πολυπολιτισμική τάξη (βλ.Νικολάου,Γ,2000,σελ.217-222),η διαπολιτισμική διάσταση. Η απόκτηση περιβαλλοντικής συνείδησης, η καλλιέργεια της φυσιολατρίας.

Ψυχοκινητικός τομέας

Η δράση των μαθητών για την απόκτηση εμπειριών από την προσωπική τους παρόρμηση. Ανάλυση πρωτοβουλιών για την ανάδειξη των προβλημάτων στα δάση(δελτία τύπου, ανακοινώσεις στα Μ.Μ.Ε, συμμετοχή σε δενδροφυτεύσεις, συνεργασία με τοπικούς φορείς, δήμος, δασαρχείο, πυροσβεστική υπηρεσία).Τρόποι κατάσβεσης πυρκαγιών-εστιών, τα προληπτικά μέτρα, απόκτηση δεξιοτήτων σε συνεργασία με την πυροσβεστική υπηρεσία. Δημιουργικές δραστηριότητες-έκφραση μέσα από τη μουσική, τα τεχνικά, από το θεατρικό παιχνίδι, δραματοποιήσεις, αφηγήσεις.

Οι μέθοδοι

Η ομαδοσυνεργατική μέθοδος. Χωρισμός των μαθητών σε μικτές ομάδες των 4-5 μαθητών(βλ.Ματσαγγούρας,Η,2001,σελ.513-515). Ονομασία της κάθε ομάδας-επιλογή ονόματος από το λεξιλόγιο του δάσους όπως: πεύκα, έλατα, μέντες, ρόμπολα, οξιές ή αετοί, λαγοί, σκίουροι, ελάφια κ.τ.λ. Η κάθε ομάδα προτείνει και αναλαμβάνει θεματικούς άξονες, διερευνά, καταγράφει, ανακοινώνει. Αξιοποίηση της μαθητικής ερώτησης (βλ.Ματσαγγούρας,Η,2001,σελ.300), της κυκλικής συζήτησης, του διαλόγου, της αντιπαράθεσης. Η βιωματική προσέγγιση και προγραμματισμός των επισκέψεων σε δασικές περιοχές. Ανάπτυξη συζητήσεων με ειδικούς στην τάξη (ανοιχτό σχολείο), συνεργασία με το δασολόγο, την πυροσβεστική υπηρεσία.

Υλικά και πηγές

Δημιουργία διαφανειών 35 χιλ. με εικόνες από το δάσος και προβολές στην τάξη. Αναζήτηση πληροφοριών από το διαδίκτυο, από εφημερίδες, περιοδικά, εγκυκλοπαίδειες. Χρήση οπτικοακουστικών μέσων (βίντεο, κασετόφωνο). Εντοπισμός διδακτικών ενοτήτων στα σχολικά εγχειρίδια της ΣΤ΄ τάξης. Γλώσσα, τέταρτο μέρος,1955,σελ.88.Φυσική ΣΤ΄τάξης,2001,δεύτερο μέρος,σελ100.Γεωγραφία,ΣΤ΄τάξης,2002,σελ.40,43.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Διαθεματική προσέγγιση της σχολικής γνώσης, εξακτίνωση (βλ.Κοσσυβάκη,Φ,1998,σελ.173-175).Εξέταση του θέματος από πολλές οπτικές γωνίες. Σύνδεση με τις μη επιστήμες όπως:παραδόσεις, λαϊκή τέχνη, μουσική, ζωγραφική.

-Ανίχνευση των ιδεών των μαθητών, οι προϋπάρχουσες ιδέες τους για το δασικό οικοσύστημα με την εποικοδομητική μέθοδο(βλ.Κόκκοτας,Π,1998,σελ.30,39,49,54,55,56), με αφετηρία την ερώτηση τι είναι , τι ξέρετε για το δάσος. Καταγραφή των απαντήσεων στον πίνακα της τάξης.

-Βιωματική προσέγγιση, επισκέψεις σε δασικές εκτάσεις, πρόκληση της γνωστικής σύγκρουσης(Piaget) με την παρουσία δασολόγου(επιστημονικός συνεργάτης).Συζήτηση στην τάξη την επόμενη ημέρα, οι εντυπώσεις, καταγραφή της βλάστησης σε επίπεδα, η διάρθρωση της δασικής έκτασης. Σχολιασμός της καμένης έκτασης(Αιγάνη Λάρισας),η κριτική σκέψη.

-Καθιέρωση των διαλειμμάτων χαλάρωσης για ξεκούραση, για ανατροφοδότηση.

-Ανάλυση του οικοσυστήματος: Η γλωρίδα, η πανίδα, οι βιοτικοί και οι αβιοτικοί οργανισμοί .Τα στάδια ανάπτυξης των φυτών, πειραματική καλλιέργεια σε γλάστρες με σπόρους(εστίαση της προσοχής, καλλιέργεια της παρατήρησης, της συγκλίνουσας σκέψης).Τα είδη των δέντρων(ταξινόμηση), κωνοφόρα, φυλλοβόλα, αειθαλή, πλατύφυλλα, βελονοειδή, τα μικτά δάση, οι πόες, τα βότανα, τα αρωματικά φυτά του δάσους, οι θάμνοι, τα αιωνόβια δέντρα, οι καρποί, τα φρούτα, τα προϊόντα του δάσους(ξύλο, ρετσίνι).Η ενέργεια του ξύλου, πείραμα και παραγωγή φωταερίου(Φυσική ΣΤ΄ τάξης).

Η αισθητική του δάσους, τα χρώματα στις τέσσερις εποχές, οι ήχοι του δάσους, το υψόμετρο, η αλπική ζώνη, σύνδεση με τη Γεωγραφία. Η ζωή στα δάση, οι πολιτισμοί(Πυγμαίοι, Μπαντού). Τα δάση στην τροπική, στην εύκρατη ζώνη, ομοιότητες και διαφορές(καλλιέργεια της συστηματικής σκέψης).Ο διαχρονικός ρόλος του δάσους. Από τη σχεδία στη ναυπηγική τέχνη. Η φυσική κληρονομιά είναι πολιτισμική κληρονομιά.

-Τα απολιθωμένα δάση, τα μνημεία της φύσης, τα μουσεία (Εβρος, Μυτιλήνη).Ο λιγνίτης, το κάρβουνο, η πηγή για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας (ν.Κοζάνης). Τα δάση στην υγεία, τα σανατόρια, η ελπίδα σωτηρίας. Δάσος και γλώσσα, οι λέξεις:κούκος, κουκουβάγια, γκιόνης, τζίτζικας.

-Η ανθρώπινη παρέμβαση, οι αιτίες πυρκαγιών, τα αποτελέσματα. Ο ρόλος της οικογένειας για την απόκτηση στάσεων, καλλιέργεια της φυσιολατρίας σε συνεργασία με το σχολείο.

-Το δάσος πηγή έμπνευσης:

Ανάγνωση, μελέτη, επεξεργασία λογοτεχνικών κειμένων με αναφορές στο δάσος(Ζ. Παπαντωνίου , Κ. Κρυστάλλης, Α. Βαρελλά, Μ. Μαλακάσης). Καλλιέργεια της φιλιαναγνωσίας. Σύνδεση με τη Μυθολογία, τα δημοτικά τραγούδια, τη λαϊκή τέχνη, τα παραμύθια. Το δάσος πηγή έμπνευσης για τους φωτογράφους, τους ζωγράφους(Ιθακήσιος,Β.).Η αισθητική απόλαυση του δάσους, ο τουρισμός, η ορειβασία. Προβολές στην τάξη με διαφάνειες από δασικές περιοχές, από εθνικούς δρυμούς, συζήτηση. Δραματοποίηση του ποιήματος «Η κατάρα του πέυκου».Γραπτή έκφραση με «Σκέφτομαι και Γράφω». Ζωγραφική, οι ήρωες-δράκοι από το «Δρακοπαραμύθι» της Α. Βαρελλά(Ανθολόγιο: Με λογισμό και μ' όνειρο).

-Παρουσίαση της εργασίας στο σχολείο, στην κοινωνία (ανοιχτή εκδήλωση την ημέρα της δασοπονίας), ανακοινώσεις-παρουσίαση σε ραδιοφωνικούς σταθμούς, δελτία τύπου σε εφημερίδες, υποβολή προτάσεων, αξιολόγηση της τελικής προσπάθειας στο σχολείο από τους ίδιους τους μαθητές, από το δάσκαλο της τάξης, από το σχολικό σύμβουλο, από τον υπεύθυνο περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Τα συμπεράσματα

Η εξάμηνη προσπάθειά μας πέτυχε να ευαισθητοποιήσει τους μαθητές στα κρίσιμα θέματα που αντιμετωπίζουν οι δασικές εκτάσεις. Οι ομάδες εργασίας ερεύνησαν, κατέγραψαν, εντόπισαν, πρότειναν. Η ενεργός συμμετοχή και το ενδιαφέρον ήταν εντυπωσιακό. Είχαμε μια χαρούμενη τάξη. Το σχολείο μας άνοιξε τις πόρτες του στη φύση, στην κοινωνία. Κάναμε πράξη το βασικό παιδαγωγικό στόχο ,δηλαδή, σύνδεση του σχολείου με το φυσικό περιβάλλον.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Η δομή του προγράμματος, οι δραστηριότητες και η δράση των μαθητών έχουν καταγραφεί σε διαφάνειες των 35χιλ. του Η/Υ για την προβολή-παρουσίαση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1.Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Μουζακίου Καρδίτσας, Παπάγγελος, Μ.(2002).*Θέματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης*.Καρδίτσα.

2.Κόκκοτας,Π.(1998).*Σύγχρονες προσεγγίσεις στη διδασκαλία των φυσικών επιστημών*. Β' έκδ. Αθήνα.

3.Κολιάδης,Ε.(2002).*Γνωστική Ψυχολογία-Γνωστική Νευροεπιστήμη, Μοντέλο επεξεργασίας πληροφοριών*. Δ' τόμος. Αθήνα.

4.Κοσσυβάκη, Φ.(1998).*Κριτική επικοινωνιακή διδασκαλία*. Αθήνα:Gutenberg.

5.Ματσαγγούρας,Η.(2001).*Στρατηγικές Διδασκαλίας*. Ε' έκδ. Αθήνα:Gutenberg.

6.Νικολάου,Γ.(2000).*Ένταξη και εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών στο δημοτικό σχολείο*.Δ' έκδ.Αθήνα: Ελληνικά γράμματα.

7.Παπανικολάου,Χ.(2003).*Διαθεματικές δραστηριότητες- τα περιβαλλοντικά προγράμματα στη σχολική πράξη*.Β' έκδ. Λάρισα. Διάθεση: εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα.

8.Υ.Π.Ε.Π.Θ, σχολικά εγχειρίδια:Γλώσσα, Φυσική, Γεωγραφία ΣΤ' τάξης.